

رادلوفك «لغتي» نى يكيدين نشر مسئلهسى

متوفى روس عالمى رادلوفك «تورك لهجهلى لغتي تجر بهسى»، توركيات ساحه سنده چاليدشان بوتون ذوات ايجون اك ضرورى اولان بر اثر در . بو اثر ده تورك كلهلى ذكر ايديليركن ماخذلى كوستريلش، روس و آلمان لسانلر نده شرح اولونمىشدر .

«لغت» ك تاليفى ونشرى اوزون سنه لر دوام ايتدى . صوك جلدلرينك نشرينه وطبع تصحيحلرينه ، رادلوفك طلبه سندن ومساعى آرقاداشى متوفى پروفسور «مهليورانسكى» واونك وفاتندن صوكراده هر ايكيسنك ده طلبه سى اولان پروفسور «سامايلوويچ» اشتراك ايتىشلردى . «لغت» ك طبيعى اثناسنده كچن سنه لر مدتده تورك لسانه عائد برچوق آبدلر كشف اولونهرق توركيات علمى ايجه زنكىنله شدى . «اورخون» و «ينيسهسى» آبدلر نيك كشفى وقراشنى ، تورك لسانده يازيلان بوددا ، مانى وخرىستيان ادبيات نيك «توركستان چينى» ده بولونمىسى وسائر شيلر بوجهلر دندر . بوكى لسانى محصوللر ده بولونان نيك كلهلر ، رادلوف لغتنك صوك جلدلرى طبع اولونوركن قسماً نظر اعتباره آلىنارق استفادة ايدىلش ، واو جلدلر ، اولجه توركيات علمى قبل الاسلام تورك ادبياتنه عائد آبدلر له مالك اولمادىنى وقت طبع اولونان جلدلر له نسبه داهلر زنكىن وداها ايشله نمش مواده مستند اولارق ميدانه كلىشدر . رادلوفك «لغت» نى تماماً نشر اولوندقن صوكراده ، طبيعى ، توركيات علمى ترقياتى دوام ايتدى .

تورك عالملى ده اولكنه نسبه داهلر جدى برفهاليتله توركيات ساحه سنده كى مساعى به اشتراك ايتمكه باشلاديلر ورفاچ مهم متلر نشر ايتديلر ؛ او جهلر دن اك مهمى ده «ديوان لغات الترك» كشفى ونشريدلر . بو اثر خصوصى بر اهميتى حائزدر ؛ پروفسور «سامايلوويچ» ، كتابك مؤلفى اولان محمود كاشغرى نى «XI نيجى عصر ك رادلوفى» ديه تسميه ايتمكده حقمىز دكلدر . طبيعى كه بوكى كشفياتن صوكرلر رادلوفك «لغتي» آرتق ايجه اسكىمىش بر حالده بولونيور .

شيمدى اونى يكيدين نشر ضرورتى واردلر . اساساً اسكى نشر ك نيجى جزؤلىرى

شیمدی پیاسه‌ده بولونمايور. بویکی نشرده، یالکیز، لایقیله تصحیح ویکی کشفیاتله میدانه چیقان موادی درجه تکمیل ایدلیدیکی وقت، علمی احتیاجه جواب ویره بیلیر. بناءً علیه بوگون عموم تورک لهجه لرینک «لغت» نی تألیف ایتمک، رادولوفک ابتدا کندی مساعیسنه باشلادیغی زمانه نسبهً چوق مشکلدر. بوایشی شیمدی تک باشنه برعالم دکل، حتی تام برملکت عالمیری بیله ایفایه مقتدر اولامازلر. تورکیه‌ده کی برچوق ترجمه تشبثاتی میاننده رادولوفک «لغت» نی تورکیه‌یه ترجمه ایتمک مسئله‌سی ده موضوع بحث اولمشدر. پروفیسور «سامایلوویچ» استانبول و آنقرده بولوندیغی وقت بویله برترجه رینه «لغت» ک یکیدن نشرینی بین الملل برایش صورتنه صوقارق، بو تشبته، شورالر اتفاق (روسیه) و تورکیه علماسیله برابر، آوروپا اقوامی میاننده صوک دورده تورکیاتله فضله اشتغال ایتمکه امتیاز ایدن بر قوم صفتیله آلمان علماسنکده بومشترک تشبته دعوت اولونمهنی تکلیف ایتمشدر [۱]. اوکره‌نه بیلدیگمه کوره پروفیسور «سامایلوویچ» ک تکلیفی مع الممنونیه قبول اولونمشدر. لکن پروفیسور «سامایلوویچ»، بوفکری تطبیق ایچون اک اوک «لغت» ک برنجی طبعی کندی مصارفیله نشر ایدن شورالر اتفاق (سابق روسیه) آقاده میسنک مساعده‌سی لازم اولدیغی ده آکلامشدر. شیمدی بومساعده واردر؛ و آقاده‌سی، تورکیه‌ده بولوندیغی وقت بو «لغت» ی یکیدن نشر ایتمک مسئله‌سنه عائد تورکیه مؤسسه‌لری و خصوصی عالم‌لره مذاکره‌یه بنی توکیل ایتمشدر. شو صورتله بوایشی وجوده کتیرمک خصوصنده ایلك آدیم آتلاشمش اولیور. مع مافیله اولایلیرکه بوفکری اساساً قبول ایتمک ساحه‌سندن معین عملی لایحه تألیفنه قادر برچوق وقتلرکچهر؛ و بلکه، اسکی نشرده کله‌لساده ایکی لسانده یعنی روس و آلمان لسانلریله ایضاح ایدیلش ایکن، بویکی نشرده اوچونجی اولاراق آناطولی تورک لسانتی ده علاوه ایدهرک اوچ لسانده ایضاح ایتمک لازم اولور. بو سبیدن کتابه اولاجق یکی علاوه‌لره برابر کتابک جسامتی و طبع فیاتی ده یوکسه‌لیر. طبعی مادی جهندن تأمین مسئله‌سنکده ایشه بعض مشکلات چیقارماسی ممکندر. احتمالکه مساعی‌نی اوچ مملکت علماسی و خصوصی عالم‌لر میاننده تقسیم خصوصنده مناقشه‌لر ظهور ایده بیلیر. لکن، روسیه شورالر اتفاق آقاده‌سی سینک بو تشبثاتده رهبرک و «تحریر مدیری» تعیین ایتمک حقیقی هیچ کیمسه انکار ایتمه‌سه کرکدر.

[۱] توزکیات استیتوتی بویله برتشبته اشتراک ایتمکه ممنونیتله آماده اولدیغی بیلدیزمشدر (مدیریت).

عموماً امیدایدیلیرکه بوکجه مشکلاتک هپسی دفع اولونور؛ وین الملل لغت تالیفی تشبثاتی مؤسسهلری آراسنه، (که بوکون اولردن اک معروف اولانی «پترسبورغ» سانسکریت لغاتی مؤسسهلر سیدر)، بین الملل اشتراک مساعیله تورک لهجههلری لغاتی تصنیف ایتمک ایشی ده التحاق ایدر .

ویرلرلم بار تومر .

«قیرغیز» کلمه سنک اشتقاقته دار

راغب خلوصی نک «قرغز = قیرغیز» کلمه سی حقنده ترجمه ایتدیکی مقاله یی بکا او قوددی . [تورکیات مجموعه سنک بزنجی جلدنده منتشر]. بوکله حقنده بنم ایدینه بیلدیکم نظریه یی داها قوتلی بولدیغمدن شوزاده ایضاحنی فائده لی بولدم .

نجه «قیرغیز» کلمه سی «قیر» ایله «غوز» غیز» لاحقه سنندن مرکبدر . «قیر» بوندن مشتق اولان «قیراج» کلمهلری معلومزدر . بوندن مشتق اولان «قیراغو» که، صوک بهارده قیره دوشن شبنم دیمکدر ، ایشته بونک صوکنده اولان «غو» نسبت، میل وتوجه افاده ایدن بلاحقه در . کسکینلکی قیل قدر اولان ویا قیل تراش ایده بیلن اسلحه جارحه نک کسکین طرفته ده «قیراغو» دیرزکه، بوده او قیلدن در . «او قلاغو» ده بویله در .

فعللرک صوکنه کلن مثلاً «عینه الحقایق» ده کی :

باشی باردی جیرینک سونکی بارغوسی

مصراعنده «بارغو» نک «غو» سی ده بوقیلدن اولدینی کی، شرق تورکجه لرنده مفعول ایله علامتی اولان «قا، غا» لاحقهلری ده بوکا الحاق اولونه بیلیر . واقعا شو کتیردیکمز مثاللر «قیرغیز» کلمه سنک لاحقه سننده اولدینی کی بر (ز) اینله نهایتلنمیور . ایشته اولره دائرده مولانا «جلال الدین رومی» نک تورک تاریخنده نشر ایتدیکم تورکجه شعرلری آراسنده :